

bomen | nieuws

6

november 1987

Een uitgave van de
bomenstichting

*De 'loopbaan' van de
oudste boom van Oostelijk-
Flevoland begon in 1950 als
piketpaaltje.
Hoe het de boom daarna
verging, leest u op bladzijde
84.*

Geheel tot Uw dienst.

BANK MEES & HOPE NV

Utrecht, Janskerkhof 15; (030) 31 78 24.

Vuorts te: Alblasterdam, Amsterdam, Amhem, Delft, Dordrecht, Eindhoven, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, Haren, Heerlen, 's-Hertogenbosch, Rotterdam, Schiedam, Usquert, Vlaardingen, Zaltbommel en Zeist.

Frans van Jaarsveld

Boomverzorging en Verplanting

Overeind 42
3998 JB Schalkwijk
Telefoon 03409-18 80

BOOMVERZORGING Pius Floris

WIJ WERKEN AAN EEN FLORISANT BOMENBESTAND

Koningsweg 6, 5211 BL 's-Hertogenbosch, telefoon: 073-133908

VAN DAM

BOOMVERZORGING

De Halmen 10
7383 BG Voorst
Telefoon 05758 - 1588

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK /
BOOMCHIRURGIE/GROEISTOORNISSEN/AFBOUW- EN
VELLING VAN BOMEN/ADVIES EN INVENTARISATIE

Adverteren in het

bomen nieuws

Vraag vrijblijvend het tarievenoverzicht bij de
Bomenstichting, 030 - 33 13 28

Twee rode beuken geadopteerd in Leeuwarden

Op zaterdag 31 oktober j.l. werden twee rode beuken bij het Nieuw Sint Anthony Gasthuis in de binnenstad van Leeuwarden geadopteerd door de Bomenstichting. Een opmerkelijk feit, vooral omdat voor het eerst een adoptie plaatsvond in zo'n historische stedelijke omgeving.

De oude binnenstad van Leeuwarden is nog in betrekkelijk gave staat: enkele grachten, een wirwar van straten en stegen en een groot aantal monumentale panden. Daaromheen loopt nog de oude singelgracht, waarin de vorm van de historische omwalling is te herkennen.

Rijk gezegend met oude bomen is deze binnenstad niet. Bij de oude Middeleeuwse kern pasten bomen ook niet zo goed, of - beter gezegd - er was geen ruimte voor. Bij wat jongere gebouwen werden wel tuinen aangelegd en bomen geplant en een voorbeeld daarvan is het Nieuw Sint Anthony Gasthuis dat in 1868 een uitbreiding kreeg in het noordelijk deel van de binnenstad.

Toen werd ook de tuin aangelegd en werden rode beuken aangeplant, 'modieuze' bomen in die tijd, die we ook veel in de achtertuin van de monumentale herenhuisen aantreffen.

Gezondheidstoestand

Onder leiding van kontaktpersoon Luc Noordman werd een onderzoek gedaan naar de toestand

waarin de twee ca. 19 m hoge beuken die er nu nog staan, verkeren. Daaruit kwam naar voren dat vooral de gezondheid van de eerste boom (B1 op figuur 1) te wensen over laat. De grond onder deze boom is vanaf ca. 40 cm sterk verdicht en daar-

door moeilijk of niet bewortelbaar. Bovendien is onlangs een nieuwe riolering in de straat (het Perkswaltje) aangelegd, dichtbij het smeedijzeren hek dat de tuin van het gasthuis omgeeft. Het hier en meer zuidelijk gelegen deel van het wortelstelsel van de beuk zijn daardoor verdwenen. Eén en ander uit zich onder andere in een slechte bladontwikkeling. Chemisch onderzoek van het blad heeft verder uitgewezen dat er een tekort is aan stikstof en kali. Bij de tweede boom (B2 op de figuur) komt geen verdichte bodemlaag voor. Hoewel de toestand van deze boom beter is, wordt deze bedreigd door een plan om parkeerplaatsen aan te leggen.

Overeenkomst en Onderhoud

Op grond van de bijzondere waarde van deze twee beuken, niet in het minst door hun situering in zo'n monumentale omgeving, heeft de Bomenstichting deze exemplaren uitgekozen voor een eerste adoptieproject in de provincie Friesland. Een adoptie, die op de gemelde datum plaatsvond onder aanwezigheid van een groot aantal autoriteiten en belangstellenden.

De plechtigheid werd geopend in één der recreatiezalen van het gasthuis, dat overigens reeds geruime tijd de modernere bestemming van bejaardencentrum heeft. Na een welkomstwoord door de voorzitter van het bestuur van het gasthuis, drs.L. Hilarides, hield mevrouw ir.M. ten Cate-van

(foto geheel boven) De heer Hilarides (l.) spreekt als voorzitter van het bestuur van het Nieuw Sint Anthony Gasthuis de omstanders toe.

(foto links) Gedeputeerde Dankert speurt met een wiggelroede naar ondergrondse leidingen. (foto onder) Aad van den Burg, als boomverzorgster verbonden aan het Onderwijscentrum voor Land- en Tuinbouw te Leeuwarden geeft uitleg over de methoden van bodemonderzoek bij bomen.

foto's: Hans Gierveld.

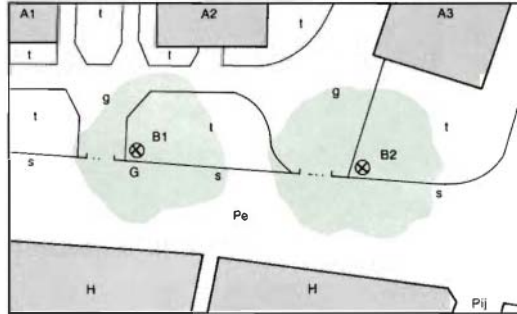
In dit nummer...

Twee rode beuken geadopteerd in Leeuwarden	75
Bomen en reigers	76
Veel beuken slecht in blad	77
Ginkgo in herfst	78
Molens en bomen	79
De inventarisatie van waardevolle bomen in Nederland	83
Van piketpaaltje tot monument	84
Waardevolle oude bomen (22)	84
Boekbesprekingen	86
Agenda	87
Vragen	87

Elsland namens het bestuur van de Bomenstichting een warm pleidooi voor de boom in het algemeen en voor deze te adopteren beuken in Leeuwarden in het bijzonder. Vervolgens vond buiten, aan een inderhaast geïmproviseerde 'adoptietafel' de ondertekening van het contract door mevrouw ten Cate en de heer Hilarides plaats. Hierin wordt zoals bekend de adoptie door de Bomenstichting vastgelegd, een eenmalige (doch grondig!) onderhoudsbeurt door de Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB) aangekondigd en de verplichting voor de eigenaar van

boomverzorger verbonden aan het Onderwijscentrum voor Land- en Tuinbouw te Leeuwarden, gaf op enthousiaste en instructieve wijze toelichting op de verschillende handelingen. Er werden diverse demonstraties gegeven: bodemverbetering met behulp van een zogenaamde HD-unit (een soort kolkenzuiger die de verdichte grond wegzuigt en hoogwaardige, bemeste tuingrond terugperst); 'wichelroede-lopen' om de tracés van leidingen te ontdekken; het werken met een penetrometer om de dichtheid te meten; en last but not least een spectaculaire solo-klimpartij in boom B2, waarbij de boomverzorger zich op handige wijze met zijn touwlussen tussen de takken door naar boven wist te werken, en passant zijn kettingzaag met zich meeslepend.

*Figuur 1. Situatieschets van de geadopteerde rode beuken in Leeuwarden. Verklaring van de tekens: B1, B2 geadopteerde rode beuken
G gedenkplaat adoptie
A1, A2, A3 vleugels van het Nieuw St. Anthony Gasthuis (A2-Wiarda, A3-Juliana)
g grindpaden
t tuin (gazon en borders)
s smeedijzeren hek
H historische bebouwing (herenhuizen uit de 19e Eeuw)
Pe Perkswaitje (straat)
Pij Pijlsteeg*

*Gedeputeerde Dankert heeft zojuist de onthulling van het adoptie-aandenken verricht.
foto: Hans Gierveld.*

Tot slot het adoptie-aandenken

Na de demonstraties sprak de gedeputeerde voor Milieuzaken van de provincie Friesland, de heer K. Dankert. Het was dan wel jammer dat een vertegenwoordiger van de gemeente Leeuwarden op deze plechtigheid ontbrak, des te verheugder kon de Bomenstichting zijn met de aanwezigheid van de 'hoogste milieu-autoriteit' in de provincie. De heer Dankert vergeleek in zijn speech oude Nederlandse binnensteden met de Tropen en de Alpen. Letterlijk en figuurlijk ver van elkaar, maar alle drie bedreigd door 'ontbossing'. De adoptie van de rode beuken bij het Nieuw Sint Anthony Gasthuis in Leeuwarden kan een signaal zijn voor allen die nog dachten dat het met die ontbossing wel meevalt. De heer Dankert sprak de hoop uit dat ook de gemeente Leeuwarden dit signaal opvangt. Vervolgens onthulde hij het - uiteraard aan het hek en niet aan de boom bevestigde - adoptiebord, ter openbare bezegeling van de gesloten overeenkomst.

Tot slot van de bijeenkomst werd het gezelschap weer in het gasthuis ontvangen met een ruim aangeklede consumptie. Ook ontvingen alle bezoekers een aardig boekje van de hand van Wiebe H. Keikes over de jongste geschiedenis van het Sint Anthony Gasthuis. Daarna ging een ieder zijns weegs, vol vertrouwen in een nieuwe boomvriendelijke toekomst voor Leeuwarden.
A.A.d.V

de bomen opgenomen, deze in de toekomst goed te onderhouden.

Leden van de KPB voegden vervolgens de daad bij het woord en gingen verder met hun, reeds op de ochtend van die 31e oktober begonnen onderhoudsbeurt. De heer Aad van den Burg, als

Bomen en reigers

Tegenstrijdige belangen binnen de natuurbescherming

Het kan voorkomen, dat op het gebied van de natuurbescherming verschillende opvattingen of belangen met elkaar in strijd zijn. Een bekend voorbeeld vinden wij bij het heidebeheer. Er zijn natuurbeschermers, die van mening zijn, dat men de natuur zoveel mogelijk haar gang moet laten gaan. Bij heide betekent dit, dat er vergrassing en bomenopslag zullen optreden. Er zijn er echter ook, die de heide graag in stand willen houden en daarbij gebruik willen maken van de meest doelmatige methode, namelijk het afplaggen van de heide (dit is het met de schop of mechanisch verwijderen van de zode met de bovenste grondlaag).

Een soortgelijk geval doet zich voor ten aanzien van de nestbouw van reigers (en eventueel andere grote vogels) in waardevolle bomen. Reigers hebben voor de volledige vertering van de gegeten vis maagzuur nodig, dat later als een nogal agressieve stof in de uitwerpselen terecht komt. Door deze uitwerpselen kan de vitaliteit van de boom ernstig worden aangetast. Nu zijn reigers beschermde vogels en men kan dus van mening zijn dat deze bescherming overeind moet blijven, desnoods ten koste van waardevolle bomen. Wanneer dergelijke bomen straks ook een officiële status van beschermd monument hebben gekregen, kan men ook dit doen gelden, desnoods ten koste van de reigers.

Het zou in zo'n geval niet verstandig zijn, als boombeschermers en vogelbeschermers tegenover elkaar zouden blijven staan. In een goed gesprek zouden in elk voorkomend geval de belangen tegen elkaar moeten worden afgewogen en zou een oplossing moeten worden gezocht. De mate van zeldzaamheid van de betreffende boom en de mogelijkheid, de reigers op bevredigende wijze naar elders te laten verhuizen, zullen hierbij zeker een rol spelen.

Van belang is echter wel, dat eerst over voldoende betrouwbare gegevens kan worden beschikt. Wanneer men uitspraken leest, die door verschillende deskundigen in de loop der jaren zijn gedaan, dan valt het op dat over de mate van schadelijkheid van reiger-uitwerpselen bepaald geen eenstemmigheid heerst. Sommigen zijn van mening, dat de mest van reigers niet schadelijk is voor bomen, omdat deze door de regen wordt weggespoeld, dit in tegenstelling tot de mest van

aalscholvers, die de bast sterk aantast. Een groot botanicus als professor Westhoff maakt er melding van, dat hij nooit schade aan bomen door reigermest heeft kunnen vaststellen.

Ons inziens is een grondig onderzoek op dit punt gewenst, alvorens over eventuele maatregelen kan worden gesproken.

De Bomenstichting wil graag de mening en/of ervaring van de lezers van het Bomennieuws horen.

Schrijft u ons!
J.J.C.

De gezondheidstoestand van de beuk in 1987

Veel beuken slecht in blad

De vitaliteit van de beuk is over de drie voorbije opnamejaren van het landelijk vitaliteitsonderzoek vrij stabiel gebleven. De afgelopen zomer stonden veel beuken slecht in blad. De vraag is gewettigd of, en zo ja waardoor, de vitaliteit plotseling terugloopt.

De volgende verschijnselen zijn waar te nemen: bruin gevlekt of geheel bruin blad, bruine scheuten, klein blad, krullend blad, geel verkleurend blad en kale takken door afgestoten twijgen en weinig blad. Vaak is het een combinatie van meer van deze symptomen die de kronen ijf maakt.

Waar komt het voor?

De verschijnselen komen door het hele land voor, zowel bij oude als bij jonge beuken en zowel bij vrijstaande bomen als bij bomen in bosverband. De indruk bestaat dat de verschijnselen het meest voorkomen bij oude beuken, meer dan 100 jaar oud. Na onderzoek in een reeks opstanden van 30-80 jaar op de Veluwe, in Drenthe en Noord-Brabant blijkt geen duidelijke relatie te vinden te zijn tussen de slechte bladstand en het vochtleverend vermogen of de voedingstoestand van de bodem. Trouwens, op eenzelfde bodemtype kan een grote variatie in de gezondheidstoestand voorkomen, zowel tussen opstanden als binnen één opstand. Enkele van de genoemde verschijnselen zijn duidelijk te verklaren als aantastingen door insecten of door een schimmel. De laatste kan zelfs scheutsterfte teweegbrengen. Beide soorten aantastingen worden hierna kort beschreven.

Insektenaantastingen

• Wintervlinders

Sinds enkele jaren komen de kleine en de grote wintervlinder (*Operophtera brumata* en *Erannis defoliaria*) in zeer grote dichtheden voor in onze eikenbestanden. De rupsen van deze insecten tasten soms ook beuken aan. In het Deelerwoud werd dit voorjaar geconstateerd, dat een groot aantal beuken met uitlopende knoppen was aan-

getast door rupsen van de kleine wintervlinder. Nu kwam zowel in 1986 als 1987 eind april een zeer warme week voor. Mogelijk werd hierdoor het vroegtijdig uitkomen van de rupsenerieren van de wintervlinder bevorderd. Deze rupsen hebben het vooral gemunt op de knoppen.

• Beukespringkever

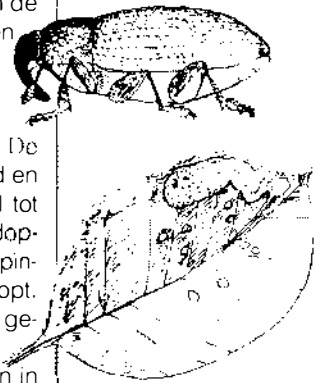
Ook de beukespringkever (*Rhynchochaenus fagi*) was dit jaar talrijker dan in andere jaren. De larve van deze kleine kever mineert in het blad en veroorzaakt dode, bruine plekken, die veelal tot aan de bladrand doorlopen. Onder het bladoppervlak bevindt zich daar een bolvormig, wit spinselformig (blaasmijn), waarin de larve zich verpopt. Ook is het blad 'als met hagel doorschoten' als gevolg van vreten van de kevers. Bij zware aantastingen zijn meer van deze blaasmijnen in een blad aanwezig. Er blijft evenwel meestal een deel van het blad groen.

• Beukebladluis

Een derde insect dat dit jaar een aantal malen werd waargenomen, is de beukebladluis (*Phyllaphis fagi*). Deze geelgroene, met wit wolpluis bedekte luizen komen in groepen aan de onderzijde van het blad voor. Als gevolg van de zuigschade ontstaan geelbruine vlekken en gaan de bladeren om de hoofdnerf naar beneden omkrullen. Dit schadebeeld onderscheidt zich hierin dus van de 'schuitjes', de naar boven omgekrulde beukebladeren, die als aanwijzing van zure regen worden vermeld. Vaak vormt zich roetdauw op de suiker die de luizen afscheiden. Ook als de luizen zelf al verdwenen zijn, kunnen zij toch nog lange tijd goed geïdentificeerd worden door de achtergebleven vervellingshuidjes en de roetdauw.

• Beukekankerluis

Misschien door zijn onbekendheid wordt de beukekankerluis (*Lachnus pallipes*) niet zo vaak als schadeverwekker gesignaleerd. Toch kan dit insect afsterving van takken veroorzaken. De grote, donkerbruine luizen zitten in kolonies op takken of dunne stammetjes, waar zij de sappen uit het cambium opzuigen. Door de daarbij aangebrach-

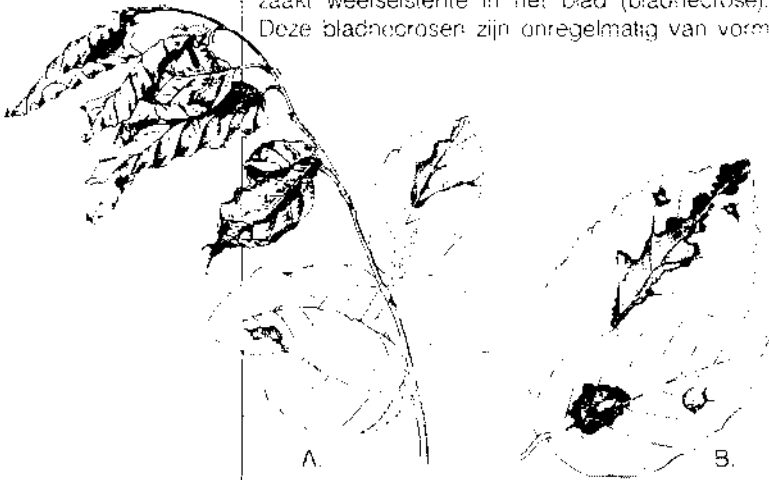
Beukespringkever (2-3 mm lang) met aantastingsbeet (naar Novak v. e.a. 1976)

te verwondingen ontstaan lengtescheuren met kankerachtige woekeringen, die invalspoorten voor schimmels zijn. Als gevolg van deze aantastingen sterft het gedeelte boven de woekeringen af en verdorren de bladeren. De luizen worden altijd druk door mieren bezocht.

Schimmelaantastingen

• Bladvlekkenziekte

De schimmel *Apiognomonia errabunda* veroorzaakt weefselsterfte in het blad (bladnecrose). Deze bladnecrosen zijn onregelmatig van vorm

Bladvlekkenziekte veroorzaakt door *Apiognomonia errabunda* op beuk
A. afgestorven eindscheut
B. aantastingsbeeld
(naar H. Butin 1983)

en worden vaak begrensd door nerven. De schimmel kan ook de scheuten doen afsterven. De aantasting wordt gevonden op beuken van alle leeftijdsklassen. De meeste jaren komt de schimmel alleen voor op de randen van beukebladeren en veroorzaakt dan geen noemenswaardige schade. Meestal bereikt de schimmel maar eens in de 5-10 jaar een epidemische getalsterkte. Dan ziet hij wel kans om tot ongeveer 30 cm lange scheuten te dorren. Bovendien gaan ernstige aantastingen gepaard met vroegtijdige bladval. In het afgestorven weefsel vormt de schimmel sporen en wel in zulke hoeveelheden dat de oppervlakte ter plaatse openbarst. In het najaar ontstaat op het afgevalen blad de geslachtelijke vorm en de sporen

daarvan zorgen voor de eerste infectie in het volgende voorjaar. Hoe een epidemie van deze schimmel ontstaat, daarover zijn slechts weinig gegevens beschikbaar. Het is niet uitgesloten dat insecten daarbij een rol spelen. In dit verband noemen sommige Duitse onderzoekers galvormige insecten als *Mikiola fagi* en *Hartigola annulipes*. Deze insecten zouden als overbrengers fungeren. Ook zouden vochtige, warme voorjaren de ontwikkeling van de schimmel positief beïnvloeden. Het lijkt zeer aannemelijk dat het vochtige voorjaar van 1987 de schimmel begunstigd heeft. Ook werden op veel beukebladeren galletjes aangetroffen van *Hartigola annulipes*. Vaak werd een galletje van dit insect in het midden van het afgestorven bladweefsel gevonden, maar dit was beslist niet altijd het geval. De meeste schade werd gevonden op beuken die een sterke bladvergeling vertoonden. Sterke vergeling van het blad kwam voornamelijk voor bij beuken ouder dan 120 jaar. Bij gezonde beuken zal de aantasting niet tot blijvende schade leiden.

Overige oorzaken

De overige verschijnselen hebben geen duidelijke verklaring. Ze zouden veroorzaakt kunnen zijn door factoren als:

- lage temperaturen in mei en daardoor het late tijdstip van uitlopen;
- vaak voorkomende en hoge neerslag in 1987;
- drie strenge winters op een rij;
- nasleep (via wortelaantastingen) van de droge perioden in 1976 en 1983;
- luchtverontreiniging;
- massale bloei en vruchtzetting in 1987.

De rol en het werkingsmechanisme van deze factoren zijn evenwel lang niet duidelijk. Aangezien de verschijnselen onafhankelijk van leeftijd en bodemgesteldheid optreden, lijken vooral de weersomstandigheden een belangrijke rol te hebben gespeeld. Deze hebben ook grote invloed op het optreden van insecten en ziekteverwekkers.

uit
Bosbouwvoorlichting nr.
5/1987
B.C. van Dam, P. Grijpma
en A. Oosterbaan, De
Duitschkamper, Wageningen

Ginkgo in herfst

Vreemd deze nevel die het land omsluit;
de bomen, struiken, planten, alle grassen,
en op de akkers schaars nog wat gewassen;
ja zelfs het dier- en menselijk geluid.

Een stilte die het leven lijkt te sluiten.
Maar zie mijn ginkgo in de achtertuin;
rechtstendig streeft hij hoger zonder kruin,
nu botergeel van blad in 't stille buiten.

Mysterie der natuur, net overgoten
met herfstzon die ons weer opleven doet;
wordt 't mistgordijn geruisloos toegeschoven,
zo gaan we opnieuw de winter tegemoet

O gele ginkgo, beeld van hevig leven,
uw kleur nog fel uw groeikracht ongetemd,
zo staan we nog niet in ons levenshemd,
en blijft ons streven zich steeds beter geven.

Molens en bomen

Van te hoge bomen en te weinig wind

Hoge bomen vangen veel wind: vooral 's zomers kunnen zij met hun volle bladerkroon veel molenmoois aan het oog onttrekken en de vrij aanwaaiende wind in zijn loop belemmeren. De al of niet vrijwillige molenaar of molenbeschermende instantie zal hier vroeg of laat iets tegen willen doen. Dit zou een bedreiging voor de bomen kunnen betekenen. De Bomenstichting komt in zo'n geval op voor het belang van die bomen, maar niet kritiekloos! Soms zal zorgvuldig en verantwoord snoeien van de boomkroon het molenbiotoop kunnen verbeteren. In andere gevallen zou besloten kunnen worden, dat een bepaalde boom of bomengroep beter het veld kan ruimen - door verplanting naar een andere plek of desnoods door hem te rooien. Maar in al die gevallen - en dat zijn er helaas veel - zal toch door een team van deskundigen eerst moeten worden gewikt en gewogen. Een mooi uitgegroeide oude boom is soms als monument nog moeilijker vervangbaar dan een molen. Minder problemen levert het op, als het om pas geplante begroeiing gaat die laat zich nog gemakkelijk verplanten. Voor alle planters, die oog hebben gekregen voor het mogelijke conflict tussen bomen en molens, geldt natuurlijk: voorkomen is beter dan genezen. Aan al deze dingen zou vaker gedacht moeten worden: bomen die nu nog klein zijn, worden groot. En hoe groter, hoe moeilijker en kostbaarder het verplanten wordt. Tot verplanten niet meer mogelijk is en alleen nog maar kan worden gekapt.

De heer G. de Vries, stafmedewerker van de Vereniging 'De Hollandsche Molen', legt in dit artikel uit hoe de ideale omgeving van een molen er uit zou moeten zien.

Zinvol Molenbehoud

Van de zijde van de overheid en de molenbeschermende en -beherende instanties wordt in toenemende mate aandacht gevraagd voor de inrichting van de omgeving van molens: het molenbiotoop. Deze inrichting dient zodanig te zijn dat

windtoetreding naar de molen zonder belemmeringen kan plaatsvinden. Indien er een windreductie van bijvoorbeeld 10% optreedt dan wordt het vermogen van de molen reeds met bijna 30% beperkt. Gebouwen en bomen die te dicht bij een

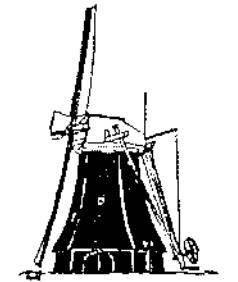

Molen 'De Onderneming' in Wissenkerke (ZI) als voorbeeld van een molen in een slecht molenbiotoop

molen staan, belemmeren een goede doorstroming van de wind en oefenen daardoor een slechte invloed op die molen uit. Het in bedrijf stellen van een molen garandeert het beste onderhoud en een goede windtoevoer naar de molen wordt daarom gezien als een van de drie voorwaarden voor zinvol molenbehoud. Met restauratie- en onderhoudssubsidies van rijk, provincie en ge-

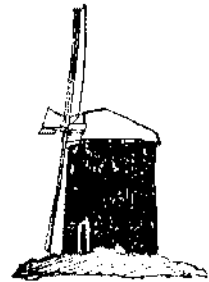
Onbelemmerde windvang voor de Hilmahuistermolen, een grondzeiler, in het Groningse Visvliet.

Zuid-Hollandse Poldermolen

Noord-Hollandse Poldermolen

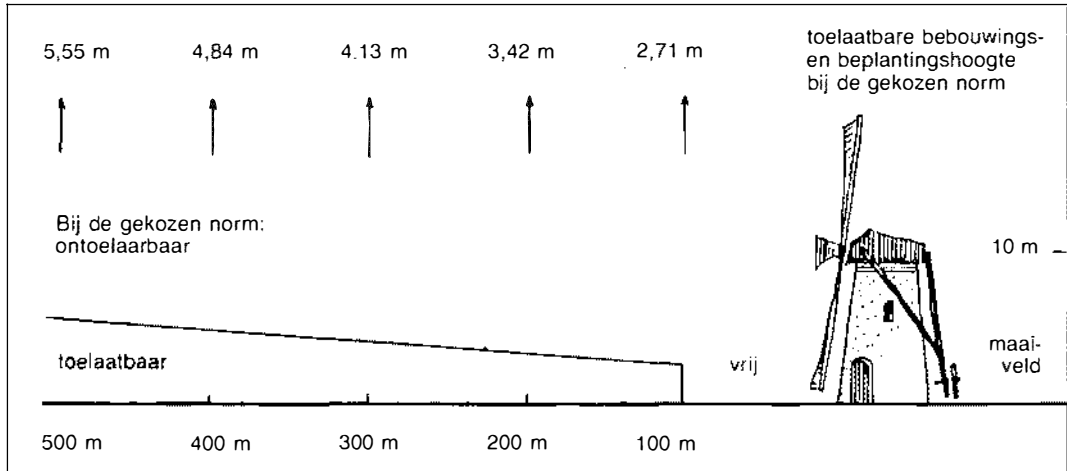
Toerwinden

meente wordt getracht de molens in goede bouw- kundige staat te brengen en te houden, hetgeen als tweede voorwaarde geldt. De derde voorwaar- de is de aanwezigheid van een vakbekwaam molenaar. Sinds de oprichting van het Gilde van Vrijwillige Molenaars in 1970, zorgt deze verenig- ing voor de opleiding tot molenaar. De meeste molens in ons land worden thans door deze vrijwil- ligers bemand. Het spreekt vanzelf dat zinvol molenbehoud pas kan plaatsvinden indien aan bovengenoemde drie voorwaarden wordt vol- daan. Hoe mooi en waardevol bomen ook zijn, zij horen niet bij molens!

Het belang van werkende molens

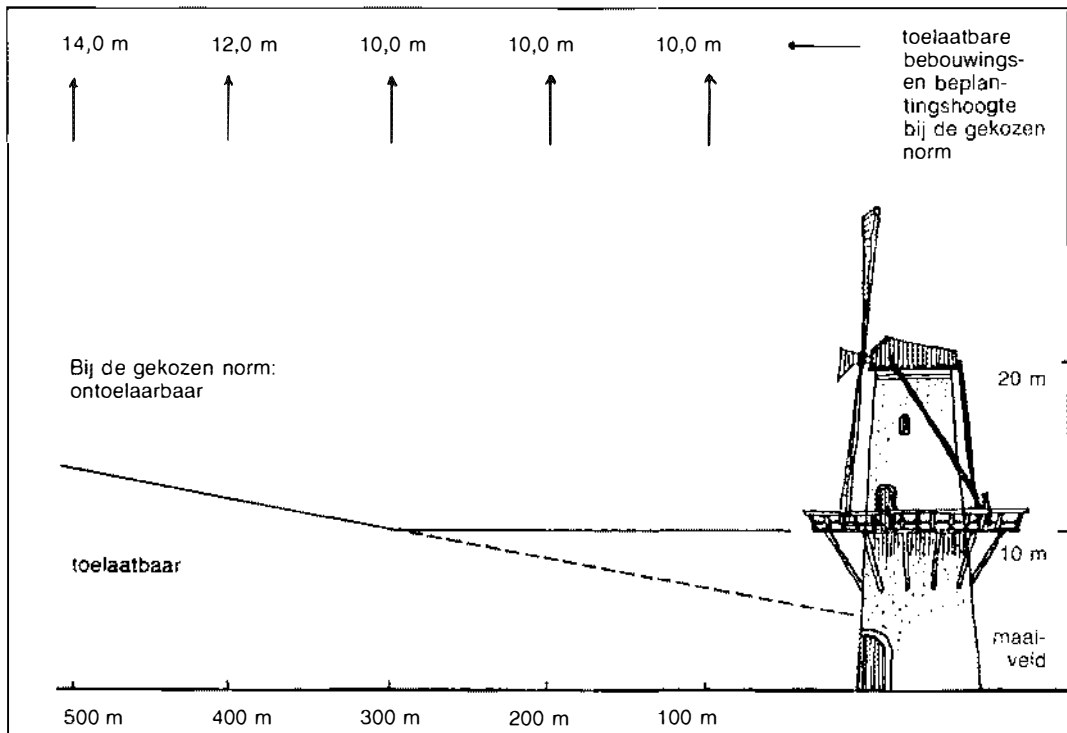
Sinds de molen de Vrijheid te Schiedam met behulp van een aanloopsubsidie van het Ministerie van Economische Zaken in 1973 weer volledig ambachtelijk in bedrijf is gekomen, is het aantal werkende windkorenmolens tot ongeveer vijfen- zestig stuks gestegen. Deze molens leveren het volkorenmeel aan bakkers en particulieren, waar- bij leden van het Gilde van Echte Bakkers tot de vaste afnemers behoren. Daarnaast zien we veel molens in de weekeinden draaien. De Vrijwillige Molenaars staan dan klaar voor de ontvangst van toeristen en geven uitleg over het oude werktuig aan elke geïnteresseerde bezoeker. Zo verleven-

Voorbeeld van de toepas- sing van de regels voor de windbelemmering bij een grondzeiler.

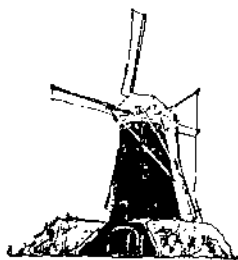
Voorbeeld van de toepas- sing van de regels voor de windbelemmering bij een stellingmolen.

Uit: De inrichting van de om- geving van Molens.

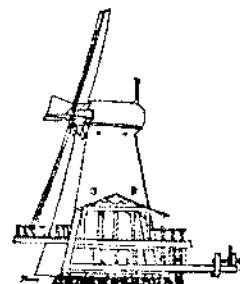

Stellingmolen

Bergmolen

Patrokmolen

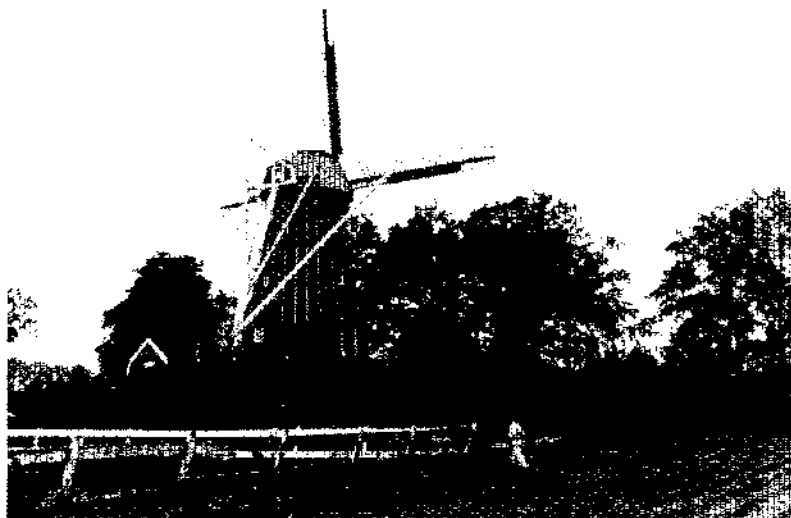
digen de draaiende molens ons landschap. Het spreekt vanzelf dat velen het betreuren als zo'n draaiende molen vanuit bepaalde hoeken door bomen en struiken aan het gezicht wordt onttrokken. Een molen behoort tegen de lucht af te steken, rondom vrij te staan en reeds van verre goed zichtbaar te zijn. Een op deze wijze ingerichte omgeving verhoogt de belevingswaarde van de molen. Ook dat hoort bij een goed molenbiotoop.

Hoe de omgeving van de molen in te richten?

Toen molens nog volop in bedrijf waren en voor velen een bron van bestaan of lijfsbehoud (watermolens) waren, zag het molenbiotoop er heel anders uit.

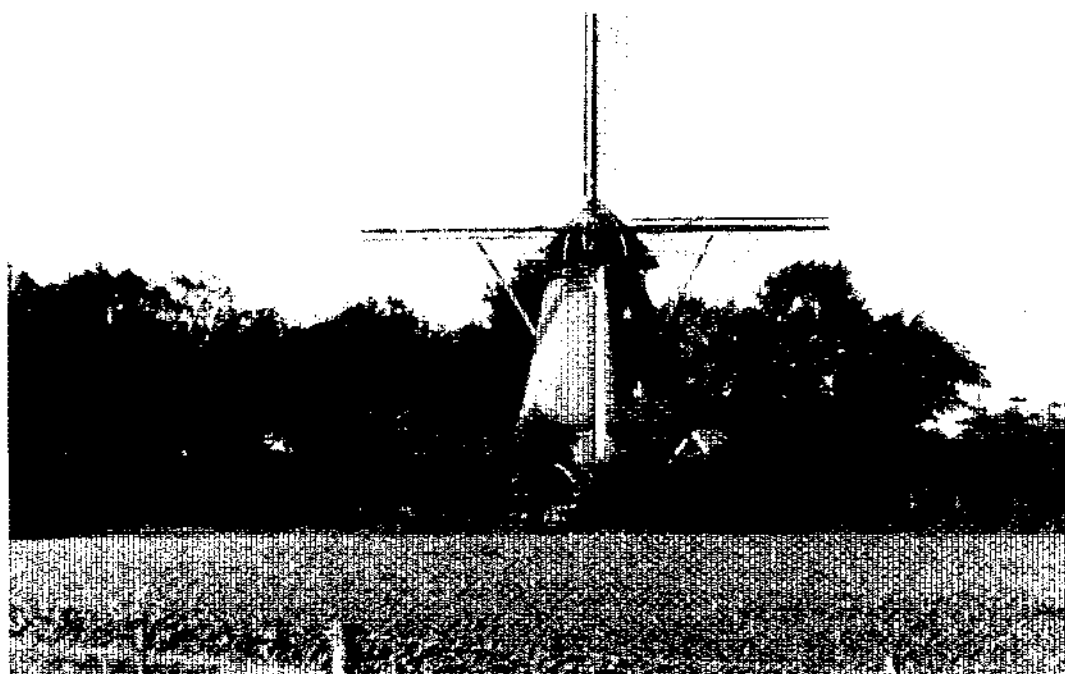
Als er al bomen rond molens stonden, dan was het een beplanting van laagblijvende struiken en bomen, welke door het landelijke karakter een geheel met de molen vormden. Aangeplant werden onder meer meidoorn, vlier, hazelaar en vruchtbomen, die door hun geringe groei nimmer de vrije windvang belemmerden.

Door de vereniging 'De Hollandsche Molen' werd in 1982 een rapport uitgegeven, waarin de normen voor een goed molenbiotoop worden aangegeven. Dit rapport: 'De inrichting van de omgeving van molens' heeft reeds een belangrijke bijdrage geleverd aan de discussies over het verantwoord inrichten van de molenomgeving. De molenvereniging pleit voor overleg met haar voordat tot het opstellen of uitvoeren van beplan-

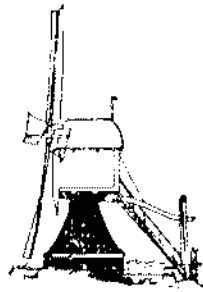

tingsplannen wordt overgegaan. Ook adviseert zij gaarne indien bestaande situaties verbeterd moeten worden. Afhankelijk van de situatie en van het type molen dient 100-200 meter rondom de molen vrij van obstakels te zijn. Vervolgens dient de obstakelhoogte gerelateerd te worden aan de afstand tot de molen. Het spreekt voor zich dat de normen voor een geheel in het open veld staande molen anders zijn dan voor een stellingmolen die bijvoorbeeld door woonbebouwing wordt omringd. In het eerste geval zal de berekening een

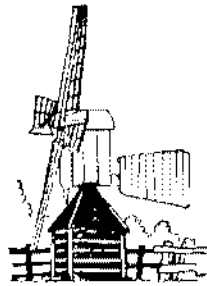
een molen behoort tegen de lucht af te steken, rondom vrij te staan en reeds van verre goed zichtbaar te zijn. . . Dit gaat niet op voor de 'Grote Geesterense' molen te Geesteren (Ov.)

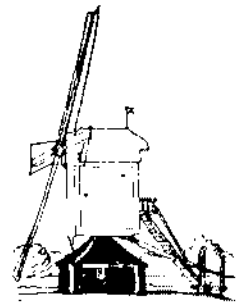
Ingekleemd tussen bomen staat in Tiligte (Ov) de Westerveldmolen. Voor het goed functioneren is naast een goede windaanvoer ook een goede afvoer van belang.

Wijmolen

Weidemolen

Standaardmolen

uitkomst geven die we kunnen samenvatten als de zogenaamde 1:100-regel, in het tweede geval passen we de 1:30-regel toe. Dit betekent dat na het passeren van de onbebouwde zone de bebouwingshoogte zich verhoudt tot de afstand van de molen als 1:100 resp. 1:30 (zie illustratie).

De biotoopwacht

De vereniging 'De Hollandsche Molen' stelt het op prijs om tijdig te worden geïnformeerd over plannen tot wijziging van de molenomgeving. In samenwerking met het Gilde van Vrijwillige Molenaars, heeft zij de landelijke biotoopwacht ingesteld. Hierbij zijn ruim 120 personen als biotoopwacht actief. Iedereen die plannen heeft om de molenomgeving te wijzigen of te verbeteren kan contact opnemen met de biotoopwachter van de betreffende molen of met de vereniging. De namen en adressen van de biotoopwachters zijn bij de vereniging bekend. De vereniging is ervan overtuigd dat in goed overleg met betrokkenen veel bereikt kan worden, waarbij het belang van een monumentale oude boom zeker niet uit het oog wordt verloren.

Conclusie

Wij hebben te maken met de rijke historische erfenis van molens, die bijna zonder uitzondering als monument zijn aangemerkt en soms met historische waardevolle oude bomen, die zeker ook als monument kunnen worden gezien. Het zal daarom noodzakelijk zijn de verschillende aspecten van de historische erfenis zeer nauwgezet te onderzoeken om tot een positieve oplossing te komen.

Nederland is beroemd om
zijn volkenluchten en
molens.
Molen 'De Star' te Balkbrug
(Ov)

Het Gilde van vrijwillige Molenaars

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is een landelijke vereniging met als doel, mensen die graag actief aan het molenbehoud willen meewerken, in de gelegenheid te brengen de kennis en de ervaring op te doen, die nodig is om wind- en watermolens te kunnen laten draaien.

- Gilde van Vrijwillige Molenaars
Postbus 1372
1500 AJ Zaandam
- Biotoopwacht:
E. Smit Jr.
Postbus 15
1540 AA KOOG AAN DE ZAAK

De Hollandsche Molen

De Hollandsche Molenvereniging tot behoud van molens in Nederland stelt zich ten doel het instandhouden en doen functioneren van molens en de zorg voor hun omgeving.

Lidmaatschap bedraagt minimaal f 25,- per jaar.

Leden ontvangen 4 keer per jaar het tijdschrift 'Molens'.

De Hollandsche Molen
Herengracht 476
1017 CB Amsterdam
020-238703

Antoni Jansz 'De Vries',
statmedewerker 'De Hol-
landsche Molen'

Dit artikel is een herziening
van Informatieblad nr. 14, dat
in 1986 komt te vervallen.

De inventarisatie van waardevolle bomen in Nederland - de stand van zaken in augustus 1987

Zoals u ongetwijfeld weet, is de Bomenstichting sinds 1984 bezig met het inventariseren van waardevolle bomen. Nederland werd hiertoe in vakken verdeeld. Een groot aantal vrijwillige medewerkers is sindsdien bezig, deze bomen op te sporen. Wij zijn nu drie jaar verder en 60% van ons land is gereed. Dit betekent, dat van alle betreffende bomen of boomgroepen formulieren zijn ingevuld met gegevens over hoogte, omvang, leeftijd, standplaats, konditie enz. en dat er foto's van zijn gemaakt.

De Bomenstichting had gehoopt, rond deze tijd het gehele project gereed te hebben, doch dit is helaas niet gelukt. Geschat wordt, dat het nog wel drie jaar zal duren, temeer daar het niet alleen om het inventariseren gaat, maar ook om een definitieve registratie in het Bomenarchief. Omdat er behoefte bestond aan een tussentijdse rapportage, is er in augustus een verslag verschenen over wat er tot op heden is gebeurd. Hiervan geven wij u hieronder een korte samenvatting.

Opsporen vergt veel tijd

De praktijk heeft geleerd, dat het opsporen van waardevolle bomen geen eenvoudig karwei is en nogal wat tijd vergt. Ondergetekende heeft destijds twee vakken voor zijn rekening genomen en dat leverde ongeveer zestig objecten op. Is een boom eenmaal gevonden dan moeten de gevraagde gegevens worden verzameld, waarvoor erg spulwerk vaak nodig is. Verder moet steeds goed worden overwogen, of een boom het inventariseren waard is. Immers, te veel bomen zou het project onuitvoerbaar maken.

Wij kunnen onstevendig voorstellen, dat sommige medewerkers met enthousiasme zijn begonnen, maar geen kans zagen, het tot een goed einde te brengen. Een feit blijft, dat er bij de Bomenstichting ontzag en dankbaarheid leven voor de prestaties van zoveel vrijwilligers. Is het te vormen Bomenarchief eenmaal tot stand gekomen, dan zal de Bomenstichting het gebruik ervan zoveel mogelijk bevorderen. Dat betekent, dat iedere gemeente die waardevolle geregistreerde bomen bezit, daarvan een lijst krijgt met een aanbeveling, ze te beschermen en te onderhouden. Verder zal het archief tegen vergoeding toegankelijk zijn voor bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek en voor de publiciteitsmedia.

Wel of niet waardevol?

Misschien vraagt u zich af, welke criteria bij de inventarisatie zijn aangelegd. Allereerst de *esthetische waarde*: de mate waarin de boom bijdraagt aan de schoonheid van de omgeving. Verder kan een boom van *kultuurhistorische betekenis* zijn, zoals een herdenkingsboom, een grensboom of een bakenboom. Ook kan er sprake zijn van een *natuurwetenschappelijke waarde*: het kan een bijzondere soort zijn, of hij speelt een rol als groei- en leefplaats van dieren of planten. Tenslotte kan een boom *bijzonder oud, dik, hoog of zeldzaam* of van een *bijzonder soort* zijn. Een enkel voorbeeld: een linde van een bepaalde leeftijd als onderdeel van een lange rij straatbeplanting van dezelfde leeftijd zal niet worden geïnventariseerd. Staat dezelfde boom als enige in een overigens boomloze

straat en bepaalt hij in sterke mate het stads- of dorpsbeeld, dan kan het gebeuren, dat hij wel in aanmerking komt. Hetzelfde kan worden gezegd, wanneer deze linde een Wilhelminaboom is.

Streven naar wettelijke bescherming

Een speciale werkgroep is thans bezig met een verkenning van de bestaande wettelijke mogelijkheden om waardevolle bomen te beschermen. Uiteraard wordt ook bekeken of er nieuwe mogelijkheden kunnen worden geschapen. Want naast allerlei bijkomende voordelen blijft toch het hoofddoel van de rij straatbomen tot een bepaalde vorm van wettelijke bescherming.

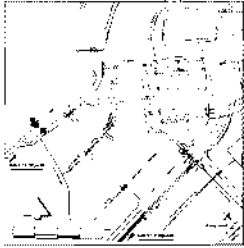
Het is verder vanzelfsprekend, dat het samenstellen van een Bomenarchief met zich meebrengt, dat het ook moet worden bijgehouden. Er kunnen in de loop der jaren bomen bijkomen en bomen afvallen. Ongetwijfeld zal dit veel werk met zich meebrengen. Verder mag worden verwacht, dat deze registratie een gunstige invloed zal hebben op de openbare mening ten aanzien van bomen. De Bomenstichting zal ernaar streven, de geregistreerde bomen als zodanig herkenbaar te maken door middel van plaatsing van een bord. En misschien is er te zijner tijd wel een mogelijkheid, de meest waardevolle bomen in een fotoboek aan het publiek voor te stellen.

U ziet: er is nog heel veel werk te doen. Maar wij zijn ervan overtuigd, dat dank zij zowel de financiële als de daadwerkelijke inzet van velen dit belangrijke project tot een goed einde zal worden gebracht.

J.J.C.

Joop Comijs meet, onder toezend oog, deze eeuwenoude eik in het park Daalhuizen te Velp. De omtrek en hoogte van de bomen zijn belangrijke gegevens in het register van waardevolle bomen.

De oudste boom van de IJsselmeerpolders in bezit van Lelystad Van piketpaaltje tot monument

Op de dijk waar de nieuwe nederzetting zou worden gebouwd, in de nog te vormen polder Oostelijk Flevoland, werd in 1950 een piketpaaltje geslagen van wilgehout. De nederzetting werd later Oud Lelystad Haven genoemd. Het paaltje groeide uit tot een grillig gevormde boom, waaraan na ruim 25 jaar duidelijk is te zien dat hij al heel wat heeft moeten doorstaan. Op 8 oktober kwamen belangsteren er bijeen in de oude kantine van de R.I.J.P. (Rijksdienst voor IJssel-

merd. In de eerste jaren woonde 'Oma Bakker' er vlak bij en heeft zij met het spoeiwatervan de aardappelen de boom door moeilijke tijden heen geholpen, aldus de anecdoten, verteld door jhr. ir. A.M. van Nispen tot Pannerden van de directie Zuiderzeewerken.

Verscheidene keren waren er kapplannen, maar deze konden voortijdig ongedaan worden gemaakt. Van 1970 tot 1974 heeft ir. M. Klasema zich als hoofd van de Dienst der Zuiderzeewerken persoonlijk ingezet voor het behoud van dit stukje poldergeschiedenis. Hierdoor kreeg de wilg binnen de dienst de naam 'ir. M. Klasema-boom'.

Daarna heeft de boom een reeks aanslagen en beschadigingen moeten doorstaan (onder andere brandschade). Zowel de gemeente Lelystad als Rijkswaterstaat (directie Zuiderzeewerken) waren van mening dat deze historische boom een beter lot verdiende dan 'kappen en opruimen'.

Daarom zijn zowel onder- als bovengronds boomverzorgende maatregelen getroffen, die er voor moeten zorgen dat de komende jaren de groei er goed in blijft.

Om de historische waarde goed zichtbaar te maken, is een hekwerk om de boom geplaatst. Op het hek is een bordje met de naam van de boom bevestigd. Het bordje werd door de weduwe van de heer Klasema, nu mevrouw Fischer-van der Zee, onthuld.

Te hopen valt dat de wilg nog vele jaren zal blijven herinneren aan de pionierstijd van de jaren vijftig en dat hij ook de dijkverhoging, die nu in de planfase verkeert, zal mogen overleven.

F.R.M.

Mevrouw Fischer-van der Zee onthulde het gedenk-bord bij de oudste boom van zuidelijk-Flevoland
foto Frank Moens

meerpolders) in Lelystad Haven, waar de wilg werd overgedragen door de directie Zuiderzeewerken van Rijkswaterstaat aan de gemeente Lelystad.

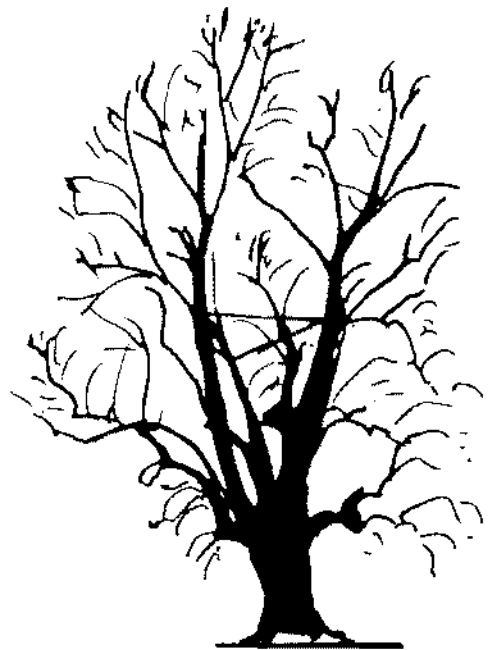
Gedurende een kwart-eeuw hebben verschillende mensen zich om het leven van de wilg bekom-

Waardevolle oude bomen (22)

De (knot)linde van Driel

Tegenover kasteel Doorwerth aan de andere kant van de Neder-Rijn staat, tegen de binnenkant van de dijk een hollandse linde (*Tilia vulgaris*). De boom heeft een omtrek van ruim 5 meter en de leeftijd wordt geschat op ongeveer 300 jaar.

In 1986 is uit de kroon een zware tak gewaaid, die ook een deel van de stam heeft weggerukt. Tijdens restauratiewerkzaamheden in '77/'78 was de tak op één punt verankerd met een kabel. Dit heeft echter niet mogen baten. Deskundigen van 'De Dorschkamp' en Staatsbosbeheer hebben de boom beoordeeld. Men was van oordeel dat het handhaven van de kroon alleen mogelijk zou zijn als er veel 'tuiwerk' (kabels) zou worden aangebracht. Kabels, in de grond verankerd en in de kroon bevestigd, zouden de boom de stabiliteit moeten teruggeven, die was verdwenen na het uitwaaien van de tak. De kabels zouden er tevens voor moeten zorgen, dat bij storm de stam niet zou afbreken. Er waren tijdens de inspectie al duidelijk scheuren waar te nemen, veroorzaakt door de

oorspronkelijke situatie

enorme belasting die de stam vanuit de kroon te verwerken kreeg. Door die kabels zou het geheel een erg onnatuurlijk aanzicht krijgen. De kroon moest echter wel een behandeling ondergaan, omdat het gevaar voor verder kapotwaaien reëel aanwezig was. Er is toen besloten om de kroon geheel 'terug te zetten' tot op een hoogte vergelijkbaar met de situatie, zoals deze rond 1850

moet zijn geweest (zie illustratie). Afgelopen winter zijn de werkzaamheden uitgevoerd. In het verleden moet de boom geregeld zijn geknot, voor het laatst tussen 1830 en 1860. De kroon dateerde dus van na die tijd. De stam en wortelaanzet hebben zich niet kunnen instellen op de zware belasting, wat uiteindelijk resulteerde in het uitwaaien van een grote tak.

De stam is voor een groot deel rot van binnen en gevuld met een humeuze massa waarin, vanuit het levende hout, adventiefwortels groeien. Natuurlijke verjonging door middel van deze wortels is niet uitgesloten en daarom wordt de stam niet schoongemaakt. Het verrotte materiaal dient dan als voedingsbodem voor de nieuwe wortels tot ze de onderkant van de stam hebben bereikt en ver-

der de bodem in kunnen groeien. Het wegnemen van de kroon en het sparen van de adventiefwortels zal dus een verjonging van zowel kroon als stam tot gevolg hebben.

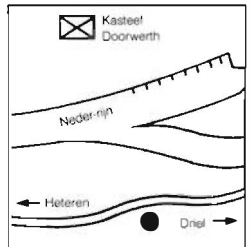
De deskundigen waren van mening dat de conditie van de huidige stam een belasting van een kroon van maximaal 30 tot 40 jaar aankan. Dit houdt dus in dat op gezette tijden, als de toestand

niet verandert, de boom wederom moet worden geknot.

Wanneer we de foto's bekijken moeten we wel concluderen, dat het beeld van de boom nu niet bepaald fraai is te noemen. Als we ervan uitgaan dat de hergroei volgens de schetsjes verloopt, zal de kroon er over enkele jaren weer wat toonbaarder bijstaan. Maar na één groeiseizoen (de foto is begin juli gemaakt) was er nog niet veel activiteit in het uitlopen van de takstompen te bespeuren. Het is te hopen dat de boom aan de verwachtingen kan voldoen.

F.R.M.

Voor en na de behandeling: een schril contrast. De maatregel was noodzakelijk omdat het gevaar voor uitscheuren van de stam reëel aanwezig was.

na ingreep

na 1 jaar

na 10 jaar

De verwachting van de hergroei van de kroon.

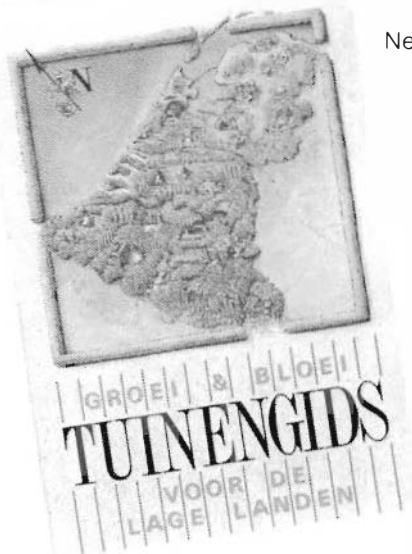
Boekbesprekingen

Tuinengids voor de lage landen

Deze gids is voor f 18,75 te bestellen bij de Kon. Mij. voor Tuinbouw en Plantkunde, giro 33474 (niet te koop in de boekhandel).

Het was een goede gedachte van het tijdschrift Groei en Bloei, orgaan van de K.M.T.P., een tuinengids voor Nederland en België samen te stellen. De gids is te beschouwen als een voortzetting van de voormalige Iona-tuinengids, die in 1973 voor het eerst

verscheen en alleen Nederlandse tuinen vermeldde.

Meer dan 200 tuinen worden in de Tuinengids vermeld en in het kort besproken, tuinen die vanuit verschillende gezichtspunten beschouwd van waarde zijn. Alle zijn voor het publiek toegankelijk, zij het op bepaalde tijden en op bepaalde voorwaarden. Het betreft uitsluitend tuinen, die door de mens zijn aangelegd. Natuurgebieden vallen er dus buiten. Verder worden in een inleiding over de historie de verschillende tuinstijlen in het kort besproken.

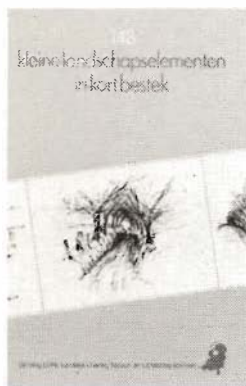
Bij elke tuin worden de openingstijden vermeld, het ontstaan, het speciale karakter, terwijl speciale voorwaarden met tekens zijn aangegeven. Bladerend in deze gids besef je eigenlijk pas goed, welk een waardevol bezit deze tuinen voor Nederland en België vormen, een bezit dat zowel de belangstelling als de zorg van velen ten volle verdient.

Het is jammer dat de lijst met de waardevolle bomen, die wel in de Iona-tuinengids stond, uit de nieuwe opzet is weggelaten. De redactie heeft zich waarschijnlijk willen beperken tot de tuinen; ons inziens een slechte keus.

J.J.C.

148 kleine landschapselementen in kort bestek

B. Mobach, Stichting LONL.
Utrecht. Zonder jaar.
Prijs f 15,50 incl.
verzendingkosten.

Dit boekje is bestemd voor mensen die in hun woon- of werkomgeving dagelijks kleine landschapselementen tegenkomen. Het kunnen de eigenaars of gebruikers van die elementen zijn, maar ook vrijwilligers in het onderhoud, of mensen die betrokken zijn bij de planvorming van een gebied. Dan gaat het vooral om plannen van lokale of eventueel regionale aard: bestemmingsplannen, landschapsbeleidsplannen en ruilverkavelingen. Het zal immers moeilijk zijn om op hoger planningsniveau, zoals het streekplan, systematisch met kleine landschapselementen rekening te houden. Een goede definitie van 'het kleine landschapselement' bestaat eigenlijk niet. Het meest bruikbaar is nog de in het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud gegeven omschrijving die luidt: 'individuele kleine elementen in het landschap met natuurwetenschappelijke, visueel-landschappelijke en/of cultuurhistorische waarden, met inbegrip van geomorfologische en geologisch belangrijke elementen'. De meeste van de 148 door Mobach beschreven elementen vallen onder deze noemer, al zijn sommige zeker niet per definitie klein (heide, sterreboos, zandverstuiving b.v.). De elementen kunnen in vier groepen worden ingedeeld: begroeide (eigenlijk gegroeide) elementen, natte elementen, gebouwde elementen en aardwetenschappelijk waardevolle elementen. Wat betreft de eerste drie categorieën lijkt de opsomming vrijwel volledig; de laatste categorie is echter (te) beperkt en zou aanvulling behoeven met behulp van b.v. de landelijke inventarisatie van Gea-objecten en de legenda van de Geomorfologische kaart 1 : 50.000.

Een ander punt van discussie is, zoals altijd, de waardering. Sommige elementen zijn zo ruim

gedefinieerd (b.v. bank, boom) dat uit nader onderzoek moet blijken of de elementen het waard zijn, geregistreerd enz. te worden.

Maar dit zijn slechts kanttekeningen bij een overigens heel waardevol boekje, waarvan het leeuwedeel bestaat uit de beschrijvingen van de 148 landschapselementen. Elk element beslaat een bladzijde, die de volgende onderdelen bevat: een pentekening van het element, de definitie, gegevens over het ontstaan en/of de functie, verspreiding in het land en eventuele streeknamen, een voorbeeld van een plaats waar het element te vinden is en een literatuurverwijzing. De opbouw voldoet goed. De tekeningen zijn exact maar toch sfeervol, al mist men bij sommige, met name aardwetenschappelijke elementen een schaal aanduiding (b.v. doline, legakker). Verwarrend is dat de beschreven voorbeelden vaak niet dezelfde zijn als de getekende (b.v. brug, geluidswal, knotboom, strang, vuurtoren).

Het boek bevat een uitgebreid register waarin zowel de trefwoorden als de overige gebruikte namen zijn opgenomen.

Tot slot nog twee kritische opmerkingen over de presentatie. Brouwer Offset leverde een boek af met een wel erg rafelige letter. Dit is, ook bij offsetdruk, toch niet nodig? En dan is het - met het oog op documentatie-doeleinden - niet verstandig een boektitel met een getal te beginnen. Als dat getal op het omslag dan ook nog met een andere kleur wordt gedrukt, dan ligt weglating van dit deel van de titel (of bestelling van publikatie nr. 148 van het LONL) voor de hand. Maar laat u daarom uw bestelling niet achterwege!

A.A.d.V.

Agenda

28 november t/m 24 december

Expositie van tekeningen van Humphrey Bennett
Plaats: Gebouw Noord-Holland
J.J. Hamelinkstraat-hoek
Schipholweg, Spaarne
tel: 023-306262
Open op werkdagen van 9.00 - 17.00 uur

19 december t/m 3 januari

Hortus met de Kerst
Tentoonstelling van kerstversieringen in de kas van Hortus de Wolf
Plaats: Hortus de Wolf
Kerklaan 30, 9750 AA Haren
Openingstijden: dagelijks van 10.00 - 16.45 uur
Toegangsprijs: f 1,- ; kinderen tot 4 jaar gratis
Weekendrondeleiding: f 1,50 extra

18 t/m 21 januari

Vakbeurs voor de Tuinbranche VTB 88
Plaats: Jaarbeurs, Utrecht
informatie: 030-955911

27 februari

Nederlandse Dendrologische Vereniging
Algemene Vergadering
Plaats: Nijkerk
Informatie: 01727-4266

13 april

Nationale Boomfeestdag
Thema: Een wereld vol bomen
Organisatie: Landelijk Comité Nationale Boomfeestdag
Informatie: 030-852727

Vragen

U kunt uw vragen over bomen schriftelijk stellen aan: Bomenstichting
Red. Bomennieuws/rubriek 'Vragen'.
Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht.
Vermeldt u duidelijk uw naam en adres, dan kunnen wij zondig rechtstreeks antwoorden.

Bij ons huis staat een merkwaardig gevormde lariks. Wij weten niet of het een speciale soort is. Wij maken ons zorgen over de takken die hoe langer hoe meer naar de grond buigen en die in het voorjaar bezaaid zijn met zeer kleine witte vlokjes. De boom bloeit goed en draagt volop vrucht. Wat moeten we aan het onderhoud doen?

Die bijzondere groeivorm heeft een natuurlijke oorzaak evenals het hangen van de takken. Dit laatste treffen we bij alle lariks-soorten aan. Misschien heeft u ook wel een oude prieelvorm in uw tuin staan. De horizontale groeiwijze wordt dan geënt op een onderstam. Een verticale groei is er nauwelijks. Lariks-boompjes met dergelijke vorm worden geregeld in tuincentra aangeboden met stammetjes van een meter en hoger.

De witte vlokjes op de naalden zijn wolluizen, een veel voorkomend verschijnsel bij naaldbomen. Zolang u geen duidelijk waarneembare schade ziet, hoeft u de luis niet te bestrijden. Een douche met koud sproeiwater wil nog wel eens helpen. Als de boom elk jaar goed uitloopt, bloeit en vruchten draagt hoeft u zich geen zorgen te maken over de gezondheid.

F.R.M.

Ik heb een Ginkgo biloba, die ik twee jaar geleden heb geplant, getopt. Was het beter geweest als ik de top had omgebogen? Zo ja, kan ik dat in het vervolg beter doen?

Ginkgo biloba vormt vanzelf bij het uitlopen in het voorjaar weer een nieuwe doorgaande spil, hetzij uit een knop (oog) onder de plaats waar u heeft getopt, hetzij uit een oog in de naaste omgeving waar is omgebogen. De drang naar de natuurlijke habitus knipt of buigt u niet uit de boom. (Ook vruchtbomen proberen zich op deze wijze te herstellen.) Het maakt dus niet uit wat u doet, maar hoe minder u verwondt, hoe beter het is.

Ik heb twee Catalpa's in mijn tuin. Eén daarvan kreeg plotseling (niet door droogte) slappe bladeren, die daarna verkleurden. Wat is dit?

Uw omschrijving duidt op een *Verticillium*-aantasting verwelkingsziekte (zie ook Bomennieuws nr.20, 1981). Wilt u hierover zekerheid verkrijgen, dan zal een deskundige ter plaatse poolshoogte moeten nemen.

Wanneer en hoe moet ik zaad van de bruine beuk zaaien?

Zaaien kunt u direct na de zaadval, aan het eind van de zomer. Voor de diepte geldt de stelregel 'net zo diep zaaien als het zaad dik is'. Voor beukenootjes houden we de lengte aan, dus ongeveer 2 cm diep.

J. Kopinga

bomenstichting

Donkerstraat 17
3511 KB Utrecht
Tel. (030) 33 13 28

Vormgeving + eindredactie:
F.R. Moens
Redactie:
M. ten Cate-van Elstrand
J.J. Comijs
G.M. Otter
A.A. de Veer

U kunt de Bomenstichting steunen door donateur te worden.

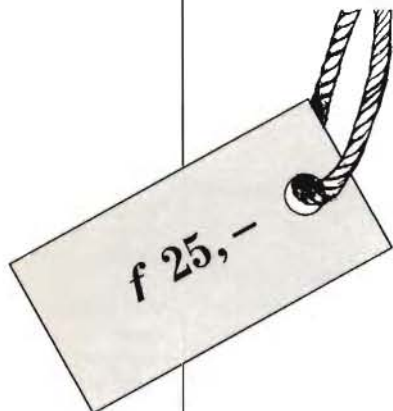
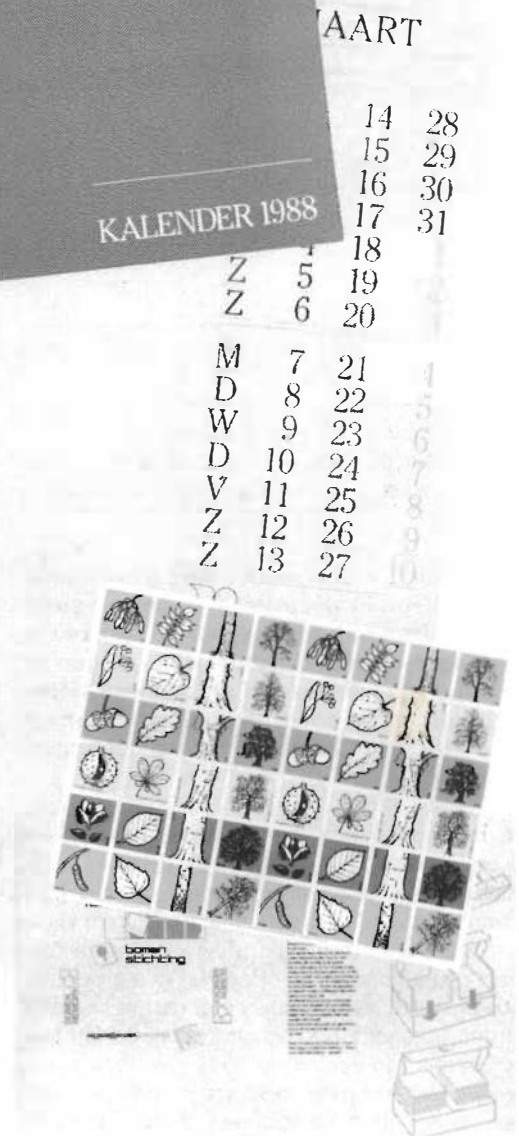
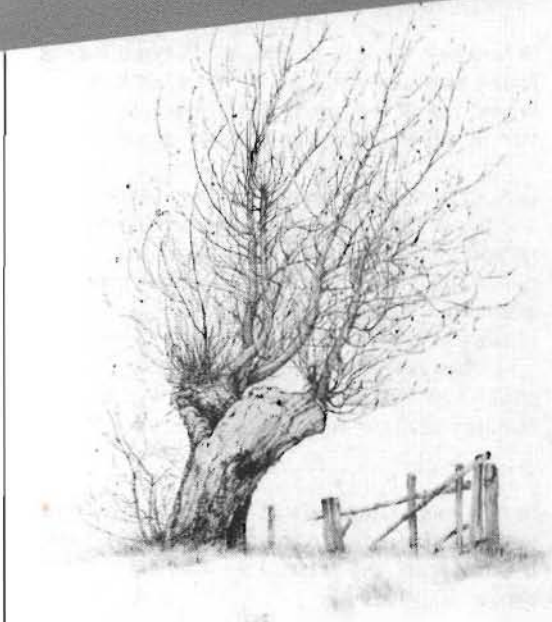
De minimum-donatie bedraagt f 30,— per jaar.
Abonnement Bomennieuws f 30,— per jaar
Voor donateurs gratis verschijnt 6x per jaar ISSN 0166 - 784 x
Het postgironummer is 2108755.

Advertenties: wenden tot Frank Moens, secretariaat Bomenstichting

Map Bomennieuws: te verkrijgen door f 3,50 over te maken op giro 2108755 t.n.v. Bomenstichting Utrecht o.v.v. 'opbergmap'

Overname van artikelen en berichten in overleg met de redactie.

Druk:
Van den Berg's
drukkerij bv
Maarn

Bestel nu nog vóór het nieuwe jaar!
25 pagina's, afm. 34,5 x 49,5 cm
plus een geheugen spel en doosje

U kunt de kalender bestellen door f 25,- (incl. porto) over te maken op postbankrekening 2108755 ten name van de Bomenstichting Utrecht o.v.v. 'kalender 1988'.

Bomenkalender 1988